

22-21 Nisan 2000 tarihlerinde Trakya niversitesi'nde düzenlenen Uluslararası 1. Balkan Sempozyumu'nda Herkül Millas'ın sunduğu bildiridir.

Avrupa Birliği'ne Kültürel Açıdan Uyum Sağlama-

Yunanistan ve Türkiye rneklerinin Karşılaştırması

Avrupa Birliğine katılmış olan Yunanistan ile katılma sürecine giren Türkiye'nin bazı benzer ve farklı yanlarını vurgulayacak ve sonunda bazı sonuçlara varmaya çalışacağım. 1) ekonomik, 2) siyasal ve 3) kültürel alanda saptanan sorunlarla sınırlı kalacağım ve kültürel sorunlara ağırlık vereceğim.

1- Globalleşmenin hız kazandığı bir dönemde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında var olan ekonomik farkların azaltılması (adam başına gelir, enflasyon hızı, üretkenlik gibi) görece kolaylaşmış gibidir. Yunanistan bu farkları zamanın daha yavaş seyrettiği, yani değişikliklerin daha ağır gerçekleştiği bir dönemde sağlamaya çalıştı. Türkiye bu yönde daha süratli bir gelişme sergileyebilir.

Buna karşılık Türkiye'nin önünde başka önemli sorunlar var: Türkiye'nin nüfus açısından Avrupa lkeleri içinde en kalabalık olanlarından biri olması Avrupa Birliği'ni kaygılandırmaktadır. İleride, Türkiye'den AB ülkelerine doğru oluşacak muhtemel bir işçi g ve bu yeni ye ülkeye ekonomik uyumun sağlanması için kaydırılması gereken mali kaynaklar, AB tarafından sorun

olarak görülmektedirler.

2 - Siyasal değerlendirmeler bir çeşitlilik sergilemektedir (ve bir bölümü kültürel sorunlarla ilişkilidir).

2.1 - Yunanistan'ın AB katılması konusu Avrupa'da 'komünizm hayaleti'nin dolaştığı bir dönemde gündeme geldi ve dolayısıyla Batı daha istekli davrandı. Bu neden Türkiye konumunda geçerli değildir. Ama Türkiye'nin kritik jeopolitik konumu - özellikle İsrail ile Arap dünyası arasında, İnan ile Batı arasında siyasal barışın sağlanmadığı ve Rusya ve çevresinde istikrarın sağlanmadığı sürece - önemini sürdürmektedir. AB ve özellikle ABD Türkiye'yi bu açıdan, en azından Avrupa dışında tutmak istememektedir.

2.2 - Yunanistan'ın AB'ye kabul, ülkede askeri bir rejimin yıkılması ve yerine demokratik parlamenter bir rejimin kurulmasından sonra gerçekleşti. Yunanistan'da asker-sivil atışması en açık bir biçimde sürdürüldü ve sonunda ülkenin geleceğinde kimin söz sahibi olduğu kuşku bırakmayacak bir biçimde zmlandı. Askerler söz sahibi oldukları sürede (1967-1974) Yunanistan-AB ilişkileri dondurulmuştu ve Yunanistan'ın hemen hemen bütün siyasal gleri bu dondurmaya destek olmuşlar hatta Avrupa'dan bunu talep etmişlerdi. Oysa Türkiye'ye Batı'dan bakıldığında asker-sivil denge ilişkisi belirsizliğini korumaktadır. Türk siyasal gler de AB'in sergilediği duyarlılığı paylaştıklarını açıkça ifade etmemektedirler. Bu durum, AB için açıklık kazandırılması gereken önemli siyasal bir sorundur.

2.3 - Buna karşılık Türkiye'nin daha sańřlı olduğu bir alan, parlamentoda AB'ye karşı olan sol siyasal glerin bulunmamasıdır. Yunanistan'da Pasok Partisi ile Komünist Partisi AB'ye katılma konusunda, kritik oylamalarda karşı oy kullanmışlardı. 'Antiemperyalist' bir söylemle yıllarca AB'ye karşı muhalefet eden gler Yunanistan'da zorlukla aşılabilmıştir.

Bu ekonomik ve siyasal sorunların çözümü bir siyasal irade sorunudur. 'Siyasal irade' ise denge

ilişkilerini oluşturan katmanların gleri ve çıkarlarıyla ilişkilidir. Bu çıkar ve g dengelerin değişmesi ise bir süreçtir ve konjonktürel bir yanı vardır. Türkiye'nin AB'ye girişi yönünde çalışmaları bu süreci hızlandıracağını beklemek gerçekçi bir beklentidir. Ancak bütün bu alanlarda başarılı gelişmelerin kısa sürede gerçekleşeceğini beklemek de aşırı bir iyimserlik olabilir. Bazı siyasal eğilimler eskilere uzanan ve süreklilik sergileyen toplumsal bir içerik edinmişlerdir.

*

3 - 'Batı ile buluşma', kültürel ve tarihsel de dediğimiz, ulusal ya da başka kimlik arayışlarıyla da ilgili yanları vardır. İlişkilerin bu yanı, bazen örtülü bir biçimde siyasal bir boyut edinir. Yani kimi zaman 'siyasal' dediğimiz bazı sorunlar temelde bir 'kültür' ve kimlik sorunundan başka bir Őey değildirler. Örneğin Yunanistan'da sol glerin bir kesimince bir süre 'antiemperyalist' bir söylemle dile getirilen AB karşıtı tutumun, giderek bazı dindar çevrelerin ve bazı milliyetçi kimselerin katılmasıyla dar bir çevrenin bir batı düşmanlığına dönüştüğünü görüyoruz. Kısaca söylendiğinde, bu anlayış bir 'yabancı korkusuna' dönüşmektedir. Bu duygu ise milliyetçiliğin bilinen bir belirtisidir. Yunanistan'da bu 'cephe'nin ortak yanı 'Batı' olarak algıladığı AB'yi a) Antiemperyalist mücadele, b) Ortodoks Hristiyanlık yada c) Ulusal çıkarlar adına kuşku ile karşıladığıdır.

Türkiye'de de benzer bir durum vardır. Türkiye'de de Batı karşıtı cephenin söylemi a) sol ve antiemperyalist, b) dinsel, yada c) milliyetçi olabilmektedir. Bu cephenin 'Batı'ya karşı dile getirdiği Őikayetler, rneğin 'Batı bize karşı peşin yargılıdır' söylemi ilginçtir. Bu sözün ifade ettiği anlam, Batı'nın bir bütün olarak, bir peşin yargılı stereotip olarak sergilendiğidir: 'bazı batılılar peşin yargılıdır' denmemektedir. Yüzyıllardan beri süre gelen (Müslüman) Osmanlı-(Hristiyan) Avrupa atışmaları nedeniyle Batı'nın peşin yargılı olduğunu söyleyenler, aynı nedenle kendilerinin de peşin yargılı olabileceklerini akıllarından bile geirmiyorlar.

Aslında Batı Avrupa ile Balkanlar, ve özellikle AB ile Türkiye, uluslaşma sürecinin çok farklı aşamalarını yaşamaktadırlar. Batı Avrupa, ulusçuluğu dünyada en erken geliştiren yöredir.

Günümüzde ise olgunlaşan ulusçu ideoloji, ulusçuluğa yeni bir boyut kazandıracak arayışlar peşindedir. AB bu arayışların bir ürünüdür. Türkiye ise henüz uluslaşma aşamasını tamamlamamış gibidir. Kimlik tartışmaları, toplumdaki asgari müşterekler konusunda anlaşmazlıklar, tek tip yurttaş yetiştirmeyi amaçlayan eğitim söylemi bunun belirtileridir. AB ile Türkiye arasında en büyük uyumsuzluk da herhalde bu alanda odaklaşmaktadır.

Yunanistan'la kıyaslandığında Türkiye'de 'Avrupalıyız' inancı henüz" yerleşmediği söylenebilir. 'Sorunlarımızı kendi ailemiz içinde halledelim', 'yabancılar iç işlerimize karışmasının' gibi sözler aydın sayılan ve yönetici konumda olan kimseler tarafından hiç çekinmeden dile getirilmektedir. Bu, 'aile fotoğrafının çekilmesinin bunca istendiği bir anda 'Avrupa ailesi'nin yadsınması demektir. Hem Avrupalı olmak isteği hem de Avrupalı gibi' hissetmemek ise, Ziya Gökalp'in 'hars' ve 'tehzib' (milli kùltür-medeniyet) ayırımını savunduğu dönemden beri Türkiye'de yaygındır, köklüdür.

Yunanistan'da Batı'ya karşı 'farklı olma' ve giderek 'karşı olma' duygusu toplumun sınırlı bir kesiminde sezilmektedir. Bu karşıtlık bir Ortodoksluk-Katoliklik bağlamında algılanmaktadır. Yunanistan'ın Batı ile askeri alanda yüzyıllara varan bir çatışması yoktur. Hatta Yunanistan, tarihinin kritik zamanlarında Batı'dan yardım da görmüştür; Batı'yı egemenliği için bir tür garanti olarak da görmektedir. Ayrıca Yunanlılar kendilerini ulusal bir kıvançla 'Avrupalılığın' öncüleri olarak da görmektedirler.

Türkiye bu bağlamda farklı bir konumdadır. 'Batı medeniyetinin kazanımı temel bir hedeftir; ama asıl amaç bu kazanımla Batı'nın tehdit ettiği 'milli egemenliğin' ve 'milli kùltürün' korunmasıdır. Avrupa normları hâlâ 'hars'ımız için bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Bu bağlamda demokrasi ve insan hakları konuları Türkiye ile AB arasında sürekli bir sürtüşme sorununa dönüşmektedir. AB için olmazsa olmaz sayılan ilkeler Türkiye için milli özle ilgili olan ve ödün verilmeyecek konular sayılmaktadır. En kötüsü bu alanlarda AB ile Türkiye arasında zaman zaman bir sağırlar tartışmasını andıran anlaşmazlıklar ve duyarlılıklar görölmektedir. Kùltürel ve ulusal kimlikle (egemenlik, uluslaşma, ulusal haysiyet vb ile) ilgili sorunlar giderek 'siyasal' sorunlara dönüşmektedir.

Bu uyumsuzluk zaman zaman, hem batıda hem de Türkiye'de bazı çevrelerce bir 'din' farkı olarak algılanmakta ve böyle dile getirilmektedir. Dikkatli bir gözlemlerle, uyumsuzluğun dinin ötesinde, ama dolayısıyla din farklarını da ön plana çıkaran, tarihsel, toplumsal ve kùltürel bir aidiyetle, bir kimlikle ilgili olduğu görülebilir.

Yani Türkiye'nin 'Avrupa ailesi'ne dahil edilmesi yalnız bir siyasi irade sorunu olarak görülmemelidir. Bundan da te, Türkiye'de yaygın olan ve eskilere endeksli ulusçu anlayışın aşılması da gerekmektedir. Türkiye'de kültür alanında ' yapılacak bir sıra 'devrimler' AB anlayışına uygun 'Avrupalılaşmayı' kuşkusuz hızlandıracaktır. Bu yönde çaba gösterecek gler ise herhalde en başta AB ile aynı anlayışları ve hedefleri paylaşan Türk sivil kuruluşları olacaktır. Balkanlarla Avrupa'yı yakın kılacak olan en gerçekçi ama aynı zamanda zor da olan yol, bu kuruluşlar ile AB arasında gelişecek işbirliği, ortak çalışmalar ve birlikte geliştirilecek projelerdir.

*

22-21 Nisan 2000 tarihlerinde Trakya niversitesi'nde düzenlenen Uluslararası 1. Balkan Sempozyumu'nda Herkül Millas'ın sunduğu bildirinin özetidir.

Avrupa Birliği'ne Kültürel Açıdan Uyum Sağlama:

Yunanistan ve Türkiye rneklerinin Karşılaştırması

Avrupa Birliğine katılmış olan Yunanistan ile katılma sürecine giren Türkiye'nin bazı benzer ve farklı yanlarını vurgulayacak ve sonunda bazı sonuçlara varmaya çalışacağım. 1) ekonomik, 2) siyasal ve 3) kültürel alanda saptanan sorunlarla sınırlı kalacağım ve kültürel sorunlara ağırlık vereceğim.

1- Globalleşmenin hız kazandığı bir dönemde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında var olan ekonomik farkların azaltılması (adam başına gelir, enflasyon hızı, üretkenlik gibi) görece kolaylaşmış gibidir. Yunanistan bu farkları ekonomik değişikliklerin daha ağır gerçekleştiği bir dönemde sağlamaya çalıştı.

Buna karşılık Türkiye'nin nüfus açısından Avrupa lkeleri içinde en kalabalık olanlarından biri olması Avrupa Birliği'ni kaygılandırmaktadır. İleride, Türkiye'den AB ülkelerine doğru oluşacak muhtemel bir işçi g ve bu yeni ye ülkeye ekonomik uyumun sağlanması için kaydırılması gerekecek mali kaynaklar, AB tarafından sorun olarak görülmektedirler.

2- Siyasal değerlendirmeler bir çeşitlilik sergilemektedir.

2.1- Yunanistan'ın AB katılması konusu Avrupa'da 'komünizm hayaleti'nin dolaştığı bir dönemde gündeme geldi ve dolayısıyla Batı daha istekli davrandı. Buna karşılık Türkiye'nin kritik jeopolitik konumu - özellikle bu yörede istikrar sağlanmadığı sürece 2.2- önemini sürdürmektedir. AB ve özellikle ABD Türkiye'yi bu açıdan, en azından Avrupa dışında tutmak istememektedir.

2.3 - Yunanistan'ın AB'ye kabul, ülkede askeri bir rejimin yıkılması ve yerine demokratik parlamenter bir rejimin kurulmasından sonra gerçekleşti. Askerler söz sahibi oldukları sürede (1967-1974) Yunanistan-AB ilişkileri dondurulmuştu ve Yunanistan'ın hemen hemen bütün siyasal gleri bu dondurmaya destek olmuşlardı. Türkiye'ye Batı'dan bakıldığında asker-sivil denge ilişkisi belirsizliğini korumaktadır. Türk siyasal gler ise AB'in bu alanda sergilediği duyarlılığı paylaştıklarını açıkça ifade etmemektedirler.

- Buna karşılık Türkiye'nin daha şanslı olduğu bir alan, parlamentoda AB'ye karşı olan sol siyasal glerin bulunmamasıdır. Yunanistan'da Pasok Partisi ile Komünist Partisi AB'ye katılma konusunda, kritik oylamalarda karşı oy kullanmışlardı. 'Antiemperyalist' bir söylemle yıllarca AB'ye karşı muhalefet eden gler Yunanistan'da zorlukla aşılabildiği.

3 - Yunanistan'da sol glerin bir kesimince bir süre 'antiemperyalist' bir söylemle dile getirilen AB karşıtı tutumun, giderek bazı dindar çevrelerin ve bazı milliyetçi kimselerin katılmasıyla, dar bir çevrenin, bir batı düşmanlığına dönüştüğünü görüyoruz. Kısaca söylendiğinde, bu anlayış bir 'yabancı korkusuna' dönüşmektedir. Bu duygu ise milliyetçiliğin bilinen bir belirtisidir.

Türkiye'de de benzer bir durum vardır. Türkiye'de de Batı karşıtı cephenin söylemi a) sol ve antiemperyalist, b) dinsel, yada c) milliyetçi olabilmektedir.

Aslında Batı Avrupa ile Balkanlar, ve özellikle AB ile Türkiye, uluslaşma sürecinin çok farklı aşamalarını yaşamaktadırlar. Batı Avrupa, ulusçuluğu dünyada en erken geliştiren yöredir. Günümüzde ise olgunlaşan ulusçu ideoloji, ulus-devlete yeni bir boyut kazandıracak arayışlar peşindedir. AB bu arayışların bir ürünüdür. Türkiye ise henüz uluslaşma aşamasını tamamlamamış gibidir. Toplumdaki asgari müşterekler konusunda anlaşmazlıklar bunun belirtilendir. AB ile Türkiye arasında en büyük uyumsuzluk da herhalde bu alanda odaklaşmaktadır.

Yunanistan'la kıyaslandığında Türkiye'de 'Avrupalıyız' inancı henüz yerleşmediği söylenebilir. Yunanistan'da Batı'ya karşı 'farklı olma' ve giderek 'karşı olma' duygusu ancak toplumun sınırlı bir kesiminde sezilmektedir. Bu karşıtlık bir Ortodoksluk-Katoliklik bağlamında algılanmaktadır. Türkiye bu bağlamda farklı bir konumdadır. 'Batı medeniyetinin kazanımı temel bir hedeftir; ama asıl amaç bu kazanımla Batı'nın tehdit ettiği 'milli egemenliğin' ve 'milli kültürün' korunmasıdır. Avrupa normları hâlâ 'hars'ımız için bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Bu bağlamda demokrasi ve insan hakları konuları Türkiye ile AB arasında sürekli bir sürtüşme

sorununa dönüşmektedir. AB için olmazsa olmaz sayılan ilkeler Türkiye için milli özle ilgili olan ve ödün verilmeyecek konular sayılmaktadır. Kültürel ve ulusal kimlikle (egemenlik, uluslaşma, ulusal haysiyet vb ile) ilgili sorunlar giderek 'siyasal' sorunlara dönüşmektedir.

Yani Türkiye'nin 'Avrupa ailesi'ne dahi! edilmesi yalnız bir siyasi irade sorunu olarak görülmemektedir. Bundan da te, Türkiye'de yaygın olan ve eskilere endeksli ulusçu anlayışın aşılması da gerekmektedir. Türkiye'de kültür alanında yapılacak bir sıra 'devrimler' AB anlayışına uygun 'Avrupalılaşmayı' kuşkusuz hızlandıracaktır. Bu yönde çaba gösterecek gler ise herhalde en başta AB ile aynı anlayışları ve hedefleri paylaşan Türk sivil kuruluşları olacaktır.

*